

Synoden zelve gebruikten telkens uitdrukkingen, die alleen op dat standpunt te verklaren zijn ¹⁾. Daarom sprak ik, bij de formuleering van mijn onderwerp, dan ook niet van de eene of andere Kerkenordening in het bijzonder, b. v. van de eerste of van de laatste of van welke dan ook, en evenmin van die allen in het meervoud, maar van „de oude Kerkenordening” in het algemeen.

I.

Toen de artikelen dezer Kerkenordening voor het eerst werden vastgesteld, en ook later bij de wijziging en bestendiging, was het niet onzeker, welke beteekenis de Synoden zelve aan haren arbeid toekenden. Die artikelen werden opgesteld en uitgevaardigd, niet als een voorstel, waarover nu door anderen zou moeten beslist worden; niet als een ontwerp, welks definitieve vaststelling nog van iemands goedkeuring zou afhankelijk zijn; niet als eene reeks van stellingen, die slechts toonen zouden wat de opstellers noodig of wenschelijk achtten; maar als Synodale besluiten, die dus als zoodanig zooveel mogelijk moesten gevolgd worden; als een samenstel van regelingen, waarnaar nu vervolgens het kerkelijk leven zou zijn in te richten. Daarom was de formuleering ook zoo geheel anders dan b. v. in het Wezelsche ontwerp van 1568, en in onderscheiding daarvan bijzonder gekenmerkt door vastheid van toon. En daarom werd van de gansche Kerkenordening reeds in Emden uitgesproken, en vervolgens telkens herhaald: „Deze Artikelen, de wettelijke orde-

¹⁾ Zoo b. v. werd van wege de Provinciale Synode, in 1582 te Haarlem gehouden, uitdrukkelijk verklaard, dat in de Nationale Dordtsche Synode van 1578 „ouersien werdt gene Anno LXXI. te Embden vande Nederlantsche Kercken gehandelt was, ende oock het ontwerp Anno LXXIII. te Dordrecht (als bouen geseyt is) gemaect: waer wt als doen met gemeynen consente een Kercken-ordeninge beschreuen werde, genoegh gelijk de Kercken int heymelick onder de veruolginghen, ende eenighe Iaren daerna in Holland ende Zeelant openbaerlick gebruyet hadden” (Ned. Syn. Acta, blz. 231). De Kerkenordening van de daarop volgende Nationale Middelburgsche Synode van 1581 is, naar het eigen getuigenis van deze Synode, „vut den acten Synodael gemaect”, nl. door „de artyckelen des laesten Dordrechtsen Synodi te ouersien ende daer wth te trecken een Corpus Disciplinae ofte Kerckenordeninghe (a. w., blzz. 364, 402, 413 en 431). Desgelijks werd de Kerkenordening van de daarop volgende Nationale Haagsche Synode van 1586 door deze Synode zelve genoemd „de Kerckenordeninghe bij ons alsnu van nieu ouersien ende gestelt” (a. w., blz. 620). En ten slotte werd de Kerkenordening van de daarop volgende Nationale Dordtsche Synode van 1619 door deze Synode zelve voorgesteld als „de Kerken-ordeninge, soo als de selve in dese Synodus geëxamineert, ende in sommige Articulen tot meerder vrede ende stichtinge vermeerdert is” (in de zeer dikwijls uitgegevene en nog in grooten getale voorhandene Post-acta, de 177e Sessie, in punt III van het in de acta dier Sessie opgenomen Request aan de Staten-Generaal). Wie punt voor punt alle die kerkenordeningen naast elkan- der legt, ziet ook zelf, hoe betrekkelijk gering inderdaad het verschil is.